PAVEL ŠTĚPÁN

Chodovo, *Kouto*, *Choboto*. K přechodu toponym od maskulina k neutru

Chodovo, *Kouto*, *Choboto*. On the transition of toponyms from masculine to neuter

The article deals with Czech toponyms with the neuter ending *-o*, occurring almost exclusively in Southwest Bohemia. These neuter forms are regarded as (mostly unofficial) variants of masculine names. These forms are attested both in non-settlement names (mostly field names) and settlement names. Especially the settlement names data are rather rich; they include unofficial variants of toponyms and their historical records (some of the historical records are very old, beginning as early as in the 12th century). The area of occurrence of toponyms of this type has been compared to the dialectal area of the indeclinable form of possessive adjectives ending in *-ovo* found in Southwest Bohemia; the correspondence of these two areas is striking and can hardly be coincidental. According to the author's hypothesis, the change of the toponyms ending in *-ov* and *-ín* to *-ovo* and *-ino* started in the historical period in which the original possessive function of the names and their connection with possessive adjectives was still transparent. Based on the toponymic evidence, it seems that the Southwest Bohemian dialectal phenomenon of possessive adjectives ending in *-ovo* must be extremely old, reaching as far back as the 12th century.

Key words: toponyms, morphology, parasystem, change of grammatical gender, dialects

Klíčová slova: toponyma, morfologie, parasystém, změna gramatického rodu, nářečí

1 Úvod – formální specifika toponym

Většina prací zabývajících se formální stránkou českých toponym se zaměřuje na rovinu slovotvornou (názvotvornou; srov. David, 2016). Tvoření nestarších českých místních jmen podrobně analyzuje M. Čornejová (2009); jednu z posledních větších prací věnovaných tomuto tématu představuje monografie Pomístní jména v Čechách z pohledu slovotvorného (Štěpán, 2016; tam i další literatura). Zkoumána byla i hláskoslovná rovina zeměpisných jmen: J. Matúšová (1995a) podává přehled hláskosloví pomístních jmen z území Čech; M. Šimečková se zabývá protetickým *v-* (Šimečková, 2016a) a diftongizací *ý* > *ej* (Šimečková, 2016b) u místních jmen. Méně pozornosti je věnováno morfologickým specifikům toponym, a to i proto, že u toponym jsou pozoruhodné jevy v této jazykové rovině – zvláště v porovnání s rovinou slovotvornou – mnohem méně početné. Souhrnně o morfologii pomístních jmen v Čechách pojednává J. Matúšová (1995b).

Formální zvláštnosti proprií (ale i dalších specifických okruhů pojmenování, konkrétně termínů a expresivních výrazů) zahrnuje koncept parasystému. Parasystém je definován jako sekundární slovotvorná soustava, která zahrnuje slovotvorné prostředky a postupy, jež pro běžnou apelativní slovní zásobu nejsou typické nebo se v ní vůbec nevyskytují (srov. Šlosar, 1994; Pleskalová, 1998, 2000, 2016). Zahrnuje tedy pouze jevy slovotvorné, nikoliv další formální prostředky, např. morfologické.

Přestože morfologické zvláštnosti dané specifickou povahou proprií jsou relativně velmi vzácné, bylo by možné uvažovat o širším pojetí parasystému, který by u proprií zahrnul i jejich nečetná, přesto však pozoruhodná specifika morfologická.

Takový specifický morfologický prostředek představuje tzv. lidový plurál na *-a* (srov. Šmilauer, 1963, s. 109) u maskulin a feminin, který je u apelativ zcela okrajový (srov. pomnožná substantiva typu *luka*), avšak u toponym je značně rozšířený. Velmi často se s ním setkáváme zvláště u (nestandardizovaných) pomístních jmen a názvů místních částí (např. *Domka*, *Zadní trávníka*, *Velký hromada*, *Koudelovy struha* – srov. Matúšová, 1995b, s. 150–151). U některých zeměpisných jmen bez znalosti místního úzu nepoznáme, že jméno má podobu plurálu: např. místní jméno *Rovina*, patřící vsi na Berounsku, je v místním úzu důsledně užíváno v plurálové podobě (*ty Rovina*, *z Rovin*, *na Rovinách*); podobně je tomu u názvů pražských místních částí jako *Hřebenka*, *Cibulka* (srov. i názvy ulic *Na Hřebenkách* a *V Cibulkách*). Naopak jasně plurálová toponyma zakončená v nominativu na *-y* mají neoficiální podoby na *-a*, srov. *Hradčana*, *Halouna* místo standardizovaných podob *Hradčany*, *Halouny* (srov. Šimandl, 2000a, s. 121; Šimandl, 2000b, s. 188).[1]

Jak uvádí J. Matúšová (1995b, s. 150–151), „morfologická stránka některých slov se v PJ pravděpodobně utvářela pod vlivem toponymických tendencí“; dále autorka nevylučuje, že na značné zastoupení plurálu na *-a* v toponymech mohla působit snaha odlišit jména v plurálu od plurálových forem apelativ.[2]

2 Přechod toponym od maskulina k neutru

Tento příspěvek se zaměřuje na problematiku přechodu českých toponym od maskulina k neutru. Pozornost bude věnována pomístním jménům (a názvům místních částí) jako *Horejško* nebo *Choboto*, vyskytujícím se v jihozápadních

[1] Podle J. Šimandla (2000a, s. 121) by proto bylo vhodnější, aby i zmíněné místní jméno *Rovina* mělo oficiální podobu *Roviny*. Formu *Rovina* totiž mluvčí neznalý místního úzu automaticky vyhodnotí jako podobu jednotného čísla.

[2] Pro přesnost a úplnost je však třeba poznamenat, že plurálová koncovka je v onomastice často chápána jako toponymický formant a podle tohoto pojetí by tedy patřila spíše do slovotvorné (názvotvorné) roviny (srov. Pleskalová, 1992, s. 33; Čornejová, 2009, s. 48).

Čechách. Významnou část analyzovaného materiálu budou tvořit místní jména, zvláště pak jejich lidové podoby, historické doklady, ale i starší podoby úřední.

2.1 Pomístní jména

Pomístní jména (a názvy místních částí[3]) daného typu nebyla dosud popsána. Je jich relativně velmi nízký počet, a proto zatím unikala pozornosti onomastiků. J. Matúšová (1995b) tento typ anoikonym ve svém morfologickém přehledu neuvádí.

Pokud se některé takové pomístní jméno stalo předmětem slovníkového zpracování, pak bylo interpretováno jinak. Konkrétně se to týká pomístního jména *Baníno*, které patří poli v Katovicích na Strakonicku. Podle místního zpracovatele soupisu pomístních jmen šlo o „snad kdysi bahnitý pozemek". Slovník pomístních jmen v Čechách II (Matúšová a kol., 2006, s. 86) uvádí u hesla BANÍNO následující výklad: „Pravděpodobně z jinak nedoloženého adj. ve jmenném tvaru **(za)bahníno* < apel. *bahnina* ‚bahno' […], ‚bahní zápach' […], srov. též *bahniti* ‚bahnem zanášeti' atd." Tento výklad jazykového utváření pomístního jména nezbývá než považovat za nepravděpodobný. Pro interpretaci formální stránky jména je zásadní skutečnost, že v Dražejově, který s Katovicemi katastrálně sousedí, je doloženo pomístní jméno *V Bahníně* (patří bahnitým loukám nacházejícím se v místech bývalého rybníka; srov. Matúšová a kol., 2006, s. 49). Nominativ nelze u tohoto dokladu jednoznačně rekonstruovat; mohl by mít podobu jak neutra (*Bahníno*), tak maskulina (*Bahnín*). Forma tohoto pomístního jména patrně kolísá, a to nejen pokud jde o jeho zakončení a z něho plynoucí jmenný rod, ale i co do (ne)přítomnosti konsonantu *-h-*, který se kvůli zjednodušení výslovnosti může vypouštět. V databázi Geonames (online) je uvedeno pomístní jméno *Banina*, které patří zalesněnému vrchu mezi Dražejovem a Katovicemi na Strakonicku, v jeho blízkosti jsou pak zaznamenány pozemky *V Banině*. V lokálním úzu však patrně v současnosti převládá podoba mužského rodu *Banín*; v místním tisku se hovoří o lokalitě *Banín* u Starého Dražejova (Novotný, 2014, s. 10), podoba *Banín* je využita i v názvu organizace *Myslivecký spolek Banín Dražejov* (Veřejný rejstřík podle subjektů, online). Jak vyplývá z výše zmíněné podoby *Baníno*, doložené soupisem pomístních jmen pro obec Katovice a interpretované ve Slovníku pomístních jmen v Čechách, podoba *Banín* v minulosti přecházela ke střednímu rodu. Výše citovaný výklad Slovníku pomístních jmen v Čechách názorně odráží skutečnost, že pomístní jména nelze vykládat izolovaně a bez znalosti konkrétního typu jmen.

[3] Názvy místních částí, tj. částí obcí, jednotlivých budov, samot apod. vzhledem k charakteru pojmenovaných objektů nepatří mezi pomístní jména, geneticky, motivačně i strukturně k nim však mají velmi blízko, a proto se k nim při analýze pomístních jmen často přihlíží (srov. Štěpán, 2016, s. 11–12).

V materiálu pomístních jmen z území Čech (Abecední generální katalog pomístních jmen v Čechách) se nám dosud podařilo identifikovat následující další obdobné případy:

Horejško – pojmenování horní části obce Česká Kubice na Domažlicku, které vychází z apelativa *hořejšek*, respektive z jeho nářeční podoby *horejšek*, vzniklé jihozápadočeskou depalatalizací *-ře- > -re-* (srov. Bělič, 1972, s. 43 a 226);

Velké Choboto – louka u potoka v Šebířově na Mladovožicku, v minulosti se zde nacházel výběžek rybníka (metaforické pojmenování *Chobot* patří často úzkým, nálevkovitým zátokám rybníků – srov. přenesený význam staročeského apelativa *chobot* ‚záliv, úzký pruh rybníka‘; Gebauer, 1903, s. 541);

Chuchlo – pozemky v Tedražicích na Sušicku, patrně obrazné pojmenování terénního útvaru; apelativum *chuchel* ‚chomáč, chuchvalec‘ je v toponymii využito jako orografický termín; srov. místní jména *Chuchle*, *Chuchelná* apod. (Cuřín, 1967, s. 142–143);

Kbelo – studánka v obci Křenice na Přešticku; apelativum *zbel* (staročesky *stbel*), doložené v pomístních jménech i v hláskových variantách *bel*, *dzbel*, *dbel*, *hbel*, *chbel*, *kbel* (viz Matúšová, 1995a, s. 114–117) označuje ‚studánku zpevněnou pařezem, případně vsazením dutého pařezu‘ (Machek, 1968, s. 712); toto apelativum bylo často kontaminováno s významově blízkým apelativem *kbel* ‚nádoba‘, s nímž však etymologicky nesouvisí (viz Matúšová a kol., 2007, s. 49);

Luho – pole, pastvina u řeky v obci Hejná na Horažďovicku; východiskem je apelativum *luh* ‚lučina na vlhčí půdě se svěží zelení n. též s porostem listnatých stromů n. křovin‘ (PSJČ);

Předevrško – pozemky v Líšné na Zbirožsku; ojedinělý případ prefixálního anoikonyma, vzniklého patrně z předložkového spojení *před(e) vrškem*;[4]

Přívrato – louky v Řesanicích na Horažďovicku; patrně pojmenování podle terénní nerovnosti, zlomu, kde se svah „převrací“; srov. Profous (1947–1957), heslo *Přívrat*;

Tetřevo – pole, louky v Milíně na Příbramsku, nazvané patrně podle někdejšího výskytu tetřevů.

Pomístní jména tohoto typu se nacházejí výhradně v oblasti jihozápadních Čech s ojedinělým přesahem do jihozápadní části Čech středních (Příbramsko). Vzhledem k velmi malému počtu dokladů však tato anoikonyma nevytvářejí kompaktní areál, a proto jejich výskyt nezobrazujeme na mapě.

[4] Prefixálními a prefixálně konverzními pomístními jmény z území Čech se podrobně zabývá M. Harvalík (2000), pomístní jméno *Předevrško* však neuvádí.

2.2 Místní jména

U místních jmen máme k dispozici nesrovnatelně bohatší materiál. Vycházíme z lidových podob zaznamenaných A. Profousem (1947–1957) a z historických dokladů místních jmen, včetně historických úředních podob jmen z 19. a počátku 20. století.[5]

Pokud jde o stáří těchto dokladů, nejčastěji se začínají objevovat od poloviny 16. stol., ještě četněji pak ve stol. 17. Existují však i doklady výrazně starší: u nezanedbatelné části jmen jsou k dispozici dokonce i doklady z 12.–13. století. Často je doložen přechod od maskulina, to znamená, že nejprve máme k dispozici doklad na podobu mužského rodu, později na formu rodu středního, ovšem v řadě případů je podoba na *-o* doložena od samého počátku. Jak však ve své monografii o tvoření nejstarších českých místních jmen správně konstatuje M. Čornejová (2009, s. 96), podoby neutra je vhodné považovat za pouhé varianty existující paralelně k maskulinům; pokud je ve starých dokladech doložena pouze podoba neutra, nemusí to znamenat, že v daném případě nemohla existovat i podoba maskulina.

Výskyt podob místních jmen na *-ovo* a *-ino* i dalších forem na *-o* v jihozápadních Čechách podrobně zmapoval V. Šmilauer (1959);[6] uvádí, že jmen s doloženými podobami na *-o* je cca 245 (Šmilauer, 1959, s. 245).[7] Konstatuje, že na rozdíl od jihoslovanských i východoslovanských jazyků, kde jsou místní jména s tímto zakončením poměrně častá, se v češtině v oficiální nomenklatuře prakticky nevyskytují (Šmilauer, 1959, s. 77). Tyto podoby jsou však doloženy „jako značně omezený znak západního nářečí, a to znak velmi starý. Podoby na *-ovo* (Mnichovo-Mnichov, Hodějovo-Hodějov Str) a *-ino* (Mochtíno-Mochtín Klt, Nuzíno-Nuzín Vim) se cítí jako výrazně dialektické a do spisovného jazyka nepronikají.“ (Šmilauer, 1959, s. 77–78). K tomu je však třeba doplnit, že v 19. století a na počátku století 20., kdy úřední podoby jmen často odrážely místní úzus ve větší míře než v době pozdější, byly podoby neutra nezřídka užívány i jako formy úřední. Např. *Chodov* na Domažlicku měl k roku 1854 úřední název *Chodovo*, město *Stod* se v letech 1854–1923 česky úředně nazývalo *Stodo* apod. Až do současnosti se takové úřední podoby dochovaly jen zcela ojediněle, např. v názvu obce *Milevo* u Stříbra, nikdy však v případě zakončení *-ovo*, *-ino*.

Jak upozorňuje V. Šmilauer (1959, s. 78), nejstarší doklady pocházejí z listin souvisejících s existencí tří západočeských klášterů, a to v Kladrubech, Teplé

[5] Lidové podoby a starší úřední formy místních jmen zaznamenává K. Oliva (1976).

[6] Srov. též mapu č. 197 v Atlase místních jmen (Šmilauer, 1969). M. Čornejová (2009, s. 82) považuje územní omezení sledovaného typu místních jmen za „mimořádně zajímavé“.

[7] Za podnětnou připomínku děkuji dr. M. Boháčové.

a Chotěšově (např. *Glupenovo – Hlupenov* 1115,[8] *Squirino – Skviřín* 1186, *Wranouo – Vranov* 1239). Mimo klášterní listiny se doklady jmen na *-o* začínají ve větší míře objevovat až po obnově desek zemských (1541). Mnoho dokladů pochází z berní ruly (1654); později se podoby na *-o* do té doby nedoložené objevují již jen poměrně zřídka (srov. Šmilauer, 1959, s. 81–82).

Kromě jmen na *-ov* a *-ín* dokládá V. Šmilauer přechod k neutru i u dalších místních jmen mužského rodu (např. *Hvozd – Hvozdo*, *Žďár – Žďáro*, *Nevid – Nevido*, a to od poloviny 16. století. Velmi časté jsou tyto doklady v berní rule z roku 1654 (*Ostrovo*, *Oploto*, *Oujezdo*; *Loučimo*, *Toužimo* aj.).

U jednotlivých pramenů je samozřejmě zapotřebí počítat i s možností, že uvádění podob na *-o* nemusí zcela věrně zachycovat reálný místní úzus, ale může jít o písařskou manýru. V. Šmilauer si tuto otázku klade u berní ruly z roku 1654, domnívá se však, že „rula v podstatě zachycuje lidový úzus správně“, protože většina daných obcí má dosud lidový úzus na *-o*. U starších listin se touto možností nezabývá, patrně tedy ani o nich nemá zásadnější pochybnosti.

Sledovaná místní jména na *-o* vytvářejí velmi výrazný a dosti ostře ohraničený areál v jihozápadních Čechách (viz připojená mapa). Mimo něj se vyskytují ojediněle, a to častěji na Moravě a ve Slezsku než v Čechách.[9]

Doklady vyznačené na mapě kolečkem pocházejí z 12.–13. století. I tato toponyma vytvářejí pozoruhodný areál, který se nachází v části areálu jmen novějších, a to částečně v oblasti, která byla později kolonizována německým obyvatelstvem. Významnou roli zde patrně sehrála kolonizace řízená klášterem v Teplé; vysvětlit tím lze i izolovaný výskyt podoby *Hroznětíno* (dnes *Hroznětín*) severně od Karlových Varů. V této oblasti byl totiž ostrůvek patřící tepelskému klášteru (tomu napovídá jméno *Hroznětín(o)* utvořené od jména blahoslaveného Hroznaty, zakladatele tohoto kláštera). Na většinu území jihozápadních Čech se však tvary neutra začaly šířit až mnohem později; staré doklady např. v oblasti mezi Vimperkem a Strakonicemi jsou ojedinělé.

V. Šmilauer (1961) dokládá, že začátkem 60. let 20. století byly v okolí Spáleného Poříčí lidové podoby místních jmen na *-o* dosti časté. Jak můžeme konstatovat na základě vlastního pozorování, v západních Čechách, např. na Domažlicku, jsou u některých jmen běžné dodnes (srov. *Kouto* pro Kout na Šumavě, *Tejno* pro Horšovský Týn apod.).

---

[8] Daná takto datovaná listina je však patrně o sto let mladším podvrhem.

[9] Určitý areál vytvářejí doklady místních jmen na *-ovo* na Opavsku, Hlučínsku, Klimkovicku a Bílovecku. Přechod k neutru je v této oblasti doložen u místních jmen (a to v historických dokladech a/nebo lidových podobách) *Podvihov*, *Pustějov*, *Smolkov*, *Slavkov*, *Koblov*, *Děhylov*, *Svinov*, *Skřipov*, *(Dolní) Benešov*. Tento jev je však v dané oblasti relativně nový, jeho první doklady pocházejí až z 18.–19. století (srov. Hosák–Šrámek, 1970–1980; Šrámek, 2013).

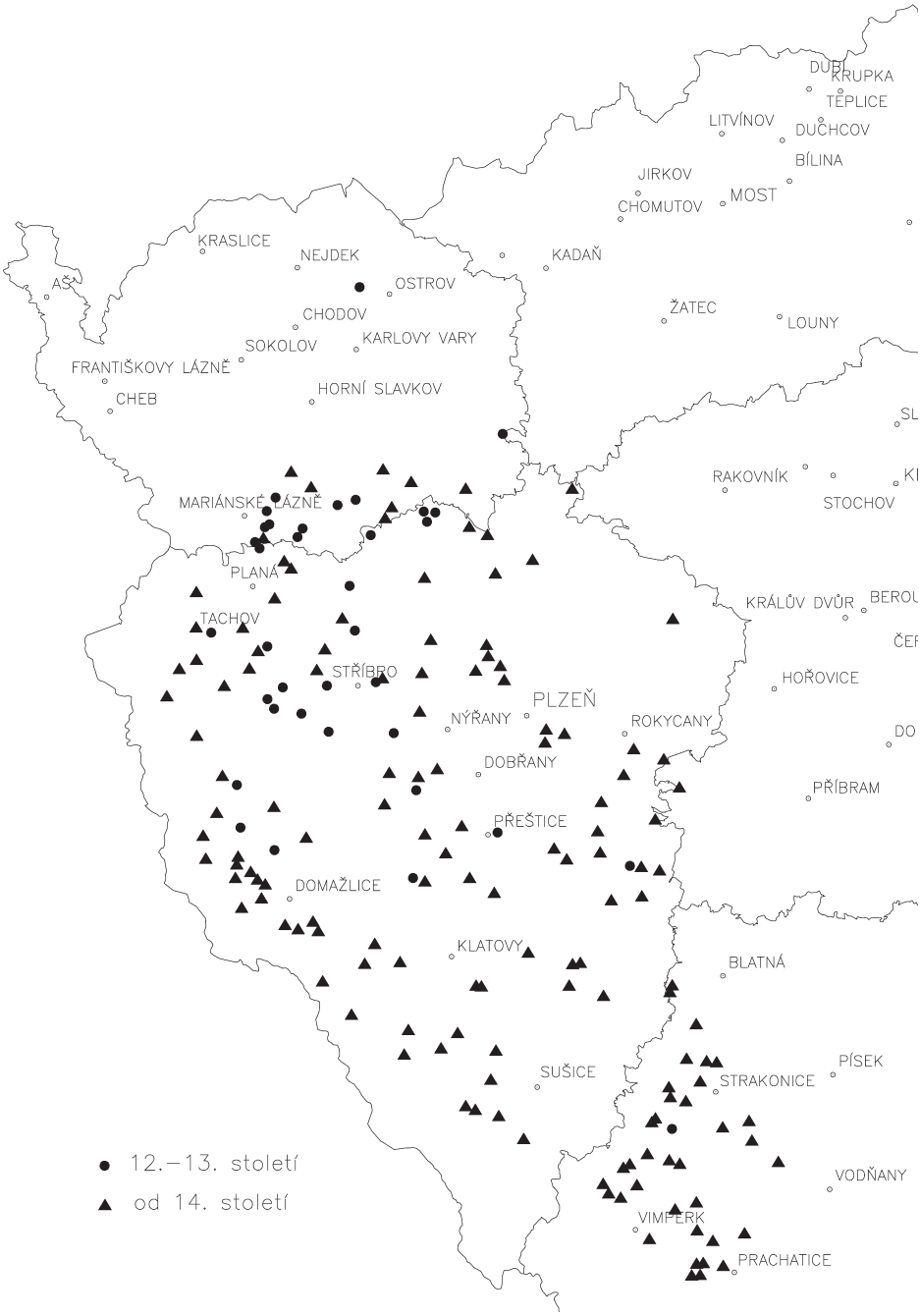
DUBÍ
KRUPKA
TEPLICE
LITVÍNOV
DUCHCOV
BÍLINA
JIRKOV
MOST
CHOMUTOV
KRASLICE
NEJDEK
KADAŇ
OSTROV
CHODOV
ŽATEC
LOUNY
SOKOLOV
KARLOVY VARY
FRANTIŠKOVY LÁZNĚ
HORNÍ SLAVKOV
CHEB
RAKOVNÍK
STOCHOV
MARIÁNSKÉ LÁZNĚ
PLANÁ
KRÁLŮV DVŮR
TACHOV
STŘÍBRO
HOŘOVICE
PLZEŇ
NÝŘANY
ROKYCANY
DOBŘANY
PŘÍBRAM
PŘEŠTICE
DOMAŽLICE
KLATOVY
BLATNÁ
PÍSEK
SUŠICE
STRAKONICE
VODŇANY
VIMPERK
PRACHATICE
12.–13. století
od 14. století

2.3 Možné příčiny sledovaného jevu

Drobný příspěvek otištěný v jenom z prvních ročníků Naší řeči (S. Č., 1920) upozorňuje na skutečnost, že dnešní místní jméno *Opočno* mělo původně podobu maskulina *Opočen*. Autor uvádí, že k tvarům *do Opočna*, *na Opočně* byla přitvořena podoba nominativu *Opočno*; podobně k tomu docházelo i u dalších maskulin, jejichž genitiv má koncovku *-a* (autor uvádí příklad *Újezd – Houjezdo*). K tomu je třeba říci, že u deadjektivních jmen typu *Opočen* > *Opočno*, *Duben* > *Dubno*, *Hlaven* > *Hlavno* je přechod k neutru dosti pravidelný a územně nevyhraněný; tento typ deadjektivních toponym proto není předmětem našeho příspěvku. U jiných typů, územně značně omezených, vysvětlení shodou v genitivu a lokálu nestačí. Zbývá nám tedy otázka, jak vysvětlit vznik výrazného toponymického areálu v jihozápadních Čechách.

Je třeba konstatovat, že sledovaný jev nemá obdobu u apelativních substantiv. Přesto však můžeme najít jeho určitou obdobu v apelativní sféře slovní zásoby, konkrétně u nářečních ustrnulých podob posesivních adjektiv typu *bratrovo kabát*, *sestřino sukně*, které jsou pro jihozápadočeskou nářeční oblast typické.[10] Mapa č. 209 v Českém jazykovém atlase 4 (2002, s. 315), která zachycuje rozšíření tohoto jevu, se velmi nápadně shoduje s výskytem místních jmen ve tvaru neutra (viz přiloženou mapu).

Tato souvislost nás vede k hypotéze, že k přechodu od maskulina k neutru začalo docházet nejprve u deantroponymických, původem posesivních místních jmen typu *Chodov* ‚Chodův', a to již v době, kdy u nich ještě bylo povědomí o původní posesivní funkci sufixu *–ov* (ze staročeského *-óv*) a o jeho souvislosti s posesivními adjektivy na *-óv* > *-ův*; později se pak přechod k neutru začal analogicky šířit i u jiných toponym mužského rodu.

Jak vyplývá z výše citovaných závěrů V. Šmilauera (1959), doklady na tvary neutra u místních jmen na *-ov* a *-ín* se začínají objevovat mnohem dříve než u ostatních, neposesivních jmen. Neposesivní jména typu *Hvozdo*, *Kbelo*, *Ždáro* se vyskytují až od poloviny 16. století. V 17. stol. byl v jz. Čechách přechod k neutru patrně velmi rozšířený: Jan Jiří Harant z Polžic například užívá ve svých Pamětech z let 1624–1648 pro město Cheb podobu nominativu a akuzativu *Hbo* (Profous, 1947–1957, heslo *Cheb*).

Lze předpokládat, že shoda mezi nářečním areálem ustrnulých posesivních adjektiv na *-ovo* a areálem toponym je čistě náhodná? To se nejeví jako pravděpodobné. Pokud o náhodu nejde, znamenalo by to, že užívání ustrnulých tvarů přivlastňovacích adjektiv na *-ovo* je velmi starý regionální jev, jehož zárodky lze najít už ve 12.–13. století? Takové tvrzení se jeví jako velmi odvážné, avšak podle našeho názoru tomu skutečně vše nasvědčuje.

---

[10] Nejnověji se tímto jihozápadočeským nářečním jevem a jeho rozšířením v mladé generaci zabývá J. Nová (2016).

V. Šmilauer (1959) považuje místní jména na *-ovo* a *-ino* za velmi starý nářeční jev, o jeho souvislosti s apelativní sférou slovní zásoby však neuvažuje a o shodě toponymického areálu s nářečním areálem ustrnulých tvarů posesivních adjektiv typu *bratrovo kabát*, *sestřino sukně* se nezmiňuje.[11]

Můžeme najít určité náznaky, že daný jihozápadočeský nářeční jev je patrně relativně velmi starý. Ojedinělé doklady ustrnulých tvarů posesivních adjektiv jsou k dispozici z 15. a 16. století. J. Gebauer (1896) uvádí dva příklady tohoto jevu „z doby starší". První doklad „*Ta královna krásná bieše, třpaslkovo zemi mějieše*" pochází z veršované skladby Tandariáš a Floribella, uveřejněné v tzv. Pinvičkově sborníku z roku 1463. Zásadní je přitom skutečnost, že písař Jan z D o m a ž l i c řečený Pinvička má nezpochybnitelný vztah k západním Čechám. Ze západních Čech pocházel rovněž Jan Dubravius (narodil se v P l z n i), autor Rady zvířat (1528), z níž pochází další doklad sledovaného jevu, a to *orlovo jediný dráp*. Další dva doklady se nám podařilo získat ze Staročeské textové banky (online): rukopis Proroci rožmberští z přelomu 14. a 15. století obsahuje doklad *sšel do domu královo* (autor rukopisu není znám), v rukopisu Gesta Romanorum z roku 1473, jehož autorem je Jan z P ř e š t i c (tedy opět ze západních Čech), se pak nachází doklad *ktož chce císařovo milost zachovati*.

Na základě těchto, byť sporadických dokladů (nelze ovšem vyloučit, že se v jiných památkách v budoucnu podaří najít ještě doklady další) lze předpokládat, že v polovině 16. století, kdy se v jihozápadních Čechách začaly tvary neutra u místních jmen šířit masivněji, byl již tento nářeční jev dosti rozšířený. Vyloučit nelze ani jeho výrazně starší původ, i když ten se sotva podaří doložit jinými než propriálními důkazy.

LITERATURA

Abecední generální katalog pomístních jmen v Čechách. Oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, Praha.

BĚLIČ, J. (1972): *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN.

CUŘÍN, F. (1967): *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*. Praha: Universita Karlova.

Český jazykový atlas 4 (2002). Praha: Academia.

[11] Hlavním cílem Šmilauerovy analýzy historických dokladů jmen na *-o* je podpořit hypotézu o postupu osídlování Čech (srov. Šmilauer, 1960). Podle V. Šmilauera jsou podoby místních jmen na *-o* „dialektickým znakem původního obyvatelstva západočeského"; jádrem tohoto starého sídelního území byla linie Žlutice – Stříbro – Stod – Přeštice – Domažlice, odkud se „v 16. a 17. století šířilo *-o* na východ, zvláště na jihovýchod na Strakonicko a Prachaticko", dále pak rovněž na Plzeňsko (ve starší době se však jména na *-o* na Plzeňsku stejně jako v okolí Plané neobjevují, neboť podle Šmilauera „u těchto správních a vojenských center bylo osídleno obyvatelstvo ze středu země". Rozšíření tohoto areálu Šmilauer vysvětluje posunem obyvatelstva (viz Šmilauer, 1959, s. 85–86).

ČORNEJOVÁ, M. (2009): *Tvoření nejstarších českých místních jmen*. Brno: Masarykova univerzita.
DAVID, J. (2016): Názvotvorba. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 1125–1126.
GEBAUER, J. (1896): *Historická mluvnice jazyka českého. III. Tvarosloví. 1. Skloňování*. Praha – Vídeň: F. Tempský.
GEBAUER, J. (1903): *Slovník staročeský I*. Praha: Česká grafická společnost Unie.
GEONAMES [online]. *Databáze geografických jmen České republiky*. Geoportál Českého úřadu zeměměřického a katastrálního. Cit. 2017-02-05. <http://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/?wmcid=490>.
HARVALÍK, M. (2000): Ke konkurenčním vztahům v českém anoikonymickém systému (na příkladě dvou anoikonymických strukturních modelů). In: L. Olivová-Nezbedová – R. Šrámek – M. Harvalík (eds.): *Onomastické práce 4*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, s. 109–137.
HOSÁK, L. – ŠRÁMEK, R. (1970–1980): *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Academia.
MACHEK, V. (1968): *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia.
MATÚŠOVÁ, J. (1995a): Hláskosloví pomístních jmen. In: L. Olivová-Nezbedová – M. Knappová – J. Malenínská – J. Matúšová, *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, s. 81–142.
MATÚŠOVÁ, J. (1995b): Tvarosloví pomístních jmen. In: L. Olivová-Nezbedová – M. Knappová – J. Malenínská – J. Matúšová, *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, s. 143–168.
MATÚŠOVÁ, J. a kol. (2006): *Slovník pomístních jmen v Čechách II*. Praha: Academia 2006.
MATÚŠOVÁ, J. a kol. (2007): *Slovník pomístních jmen v Čechách III*. Praha: Academia 2006.
NOVÁ, J. (2016): K vyjadřování posesivity v dialektech češtiny a v běžném úzu mládeže z oblasti západočeského pohraničí. *Naše řeč*, 99, s. 132–146.
NOVOTNÝ, M. (2014): Ve Strakonicích to lépe vypadá i díky vám. *Zpravodaj města Strakonice*, č. 2 [online]. Cit. 2017-02-05. <http://www.strakonice.eu/sites/default/files/zpravodaj/2014/zpst1402.pdf>.
OLIVA, K. (1976): *Retrográdní slovník k dílu Dr. Antonína Profouse „Místní jména v Čechách" I–V. Část I., Česká místní jména*. Zvláštní příloha Zpravodaje Místopisné komise ČSAV. Praha: Místopisná komise ČSAV.
PLESKALOVÁ, J. (1992): *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku*. Jinočany: H&H.
PLESKALOVÁ, J. (1998): *Tvoření nejstarších českých osobních jmen*. Brno: Masarykova univerzita.
PLESKALOVÁ, J. (2000): O tzv. parasystému. In: Večerka, R. a kol. (eds.): *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Linguistica Brunensia. Řada jazykovědná A 48*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, s. 41–46.
PLESKALOVÁ, J. (2016): Parasystém. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 1290–1291.
PROFOUS, A. (1947–1957): *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny I–IV* (IV. díl spolu s J. Svobodou). Praha: Nakladatelství ČSAV.
PSJČ: *Příruční slovník jazyka českého I–VIII* (1935–1957). Praha: Státní nakladatelství, Školní nakladatelství, SPN.

S. Č. (1920): Opočno, Opočen. *Naše řeč*, 4, 1920, s. 218–219.
Staročeská textová banka (2006–2017) [online]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, Praha. Cit. 2016-02-05. <http://vokabular.ujc.cas.cz/banka.aspx>.
ŠIMANDL, J. (2000a): Morfologická problematika v jazykové poradně (2. část) I. *Naše řeč*, 83, s. 113–121.
ŠIMANDL, J. (2000b): Morfologická problematika v jazykové poradně (3. část) II. *Naše řeč*, 83, s. 181–192.
ŠIMEČKOVÁ (2016a): Příspěvek k historickému vývoji protetického *v-* u českých oikonym. *Acta onomastica*, 55, s. 290–296.
ŠIMEČKOVÁ (2016b): Diftongizace *ý* > *ej* u českých oikonym. *Acta onomastica*, 56, s. 199–207.
ŠLOSAR, D. (1994): Substantivní kompozita typu V-(K)-S v češtině. *Naše řeč*, 77, s. 147–152.
ŠMILAUER, V. (1959): Západočeská místní jména na -ovo (typ „Černíkovo"). In: K. Horálek – J. Kurz – M. Romportl (eds.), *Slavica Pragensia I*. Praha: Universita Karlova, s. 77–86.
ŠMILAUER, V. (1960): *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha: Nakladatelství ČSAV.
ŠMILAUER, V. (1961): K západočeským místním jménům na -ovo. *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 2, s. 129.
ŠMILAUER, V. (1963): *Úvod do toponomastiky*. Praha: SPN.
ŠMILAUER, V. (1969): *Atlas místní jmen v Čechách*. Praha: Místopisná komise ČSAV.
ŠRÁMEK, R. (2013): *Retrográdní slovník místních jmen Moravy a Slezska*. Brno: Masarykova univerzita.
ŠTĚPÁN, P. (2016): *Pomístní jména v Čechách z pohledu slovotvorného*. Praha: Academia.
Veřejný rejstřík podle subjektů [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Cit. 2017-02-05. <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-$firma?ico=71227458>.

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Valentinská 1, 116 46 Praha 1
stepan@ujc.cas.cz